

Perspectives de proveïment de gas a Europa: un joc d'equilibris

Els grans canvis que s'estan produint el 2022 en les relacions entre blocs estan incentivant profundes transformacions estructurals en àmbits com la tecnologia, la defensa i la política energètica. Així mateix, el gas, energia clau en la transició energètica, s'ha convertit recentment en arma política, la qual cosa ha deixat en alerta màxima els nombrosos països i les indústries dependents d'aquesta font d'energia.

Importacions de gas: substitució parcial assolida

La UE és un importador net de gas, els principals proveïdors del qual han estat històricament els productors més pròxims en termes geogràfics. El 2021, Rússia era el principal proveïdor de la UE, amb el 40% del total de les importacions de gas natural. Les importacions des del nord d'Europa (principalment Noruega) i des del nord d'Àfrica representaven el 30% del total. D'altra banda, les importacions de gas natural liquat (GNL) des d'altres orígens representaven el 30% restant d'importacions.¹

L'escalada recent de les tensions amb Rússia ha comportat que les importacions de gas procedents d'aquest país s'hagin situat en mínims històrics: al setembre, les importacions mensuals des de Rússia es van situar en 2.800 milions de metres cúbics (bcm, per les sigles en anglès), una xifra 8,0 bcm inferior a la del setembre del 2021. Aquesta caiguda ha estat compensada per un augment de les importacions de GNL, que van créixer 5,8 bcm en relació amb el setembre del 2021, mentre que la resta d'importacions es van mantenir estables. En conjunt, malgrat la caiguda interanual del 74% en les importacions de gas rus al setembre, les importacions totals de gas natural se situen amb prou feines el 7,4% per sota del nivell registrat fa un any (vegeu el primer gràfic).

No obstant això, malgrat l'elevat grau de substitució assolit el 2022, la capacitat de la UE per importar més GNL a curt termini està condicionada per diversos factors, com la capacitat limitada de regasificació al nord d'Europa, les deficiències en la interconnexió entre països de la UE (per exemple, la baixa connectivitat amb la península ibèrica, on es troba prop del 35% de la capacitat de regasificació de tota la UE), l'oferta global limitada de GNL i la reduïda quantitat de vaixells metaners disponibles per al transport.

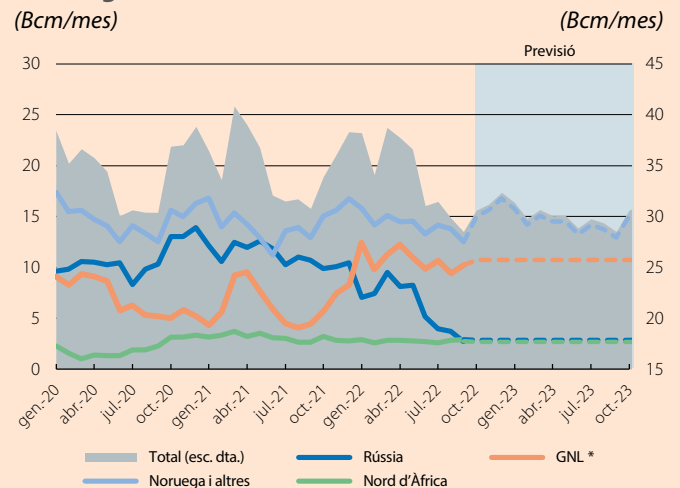
Davant un escenari on es preveu que les importacions de gas rus es mantindran com a molt en el mínim històric actual,² però també on la substitució d'importacions a curt termini està prop d'assolir el seu límit, podem projectar les perspectives de proveïment de gas a Europa afegint a l'anàlisi la situació actual de les reserves de gas i el patró de consum de gas natural.

Reserves de gas: fins quan ens ajudaran a aguantar?

El nivell de reserves de la UE s'ha situat, al final de setembre, al voltant del 90%, la qual cosa permet alguna dosi de prudent optimisme. No obstant això, és important destacar que el marge de maniobra real ve donat per la projecció de les reserves restants al final de l'estació freda, i no al seu inici, on ens trobem actualment. Això és degut al fet que, durant l'estació freda, les importacions de gas no són suficients per proveir l'elevada demanda de gas, de manera que s'utilitzen també les reserves acumulades durant l'estació calenta. Històricament, les reserves de gas assoleixen un màxim entre el 80% i el 95% a l'octubre i cauen entre el 20% i el 50% al març, en funció, principalment, de la severitat de l'hivern.

Fins on cauran les reserves de gas europees després de l'hivern tenint en compte el descens de les importacions russes? Mantinent un consum igual al de l'any anterior (un màxim recent) i les altres importacions en el nivell mitjà del 2022 (vegeu el primer gràfic), es pot constatar que les reserves actuals no serien suficients per a tot l'hivern i implicarien racionaments d'energia (línia taronja del segon gràfic). A més a més, tenint en compte els límits del costat de l'oferta, aquesta situació encara es podria agreujar de cara a l'hivern del 2023-2024.³ Per tant, per minimitzar els riscos, és necessari plantejar, tal com ho ha fet la UE, mesures de reducció del consum.

Importacions de gas europees en funció de l'origen i escenari futur

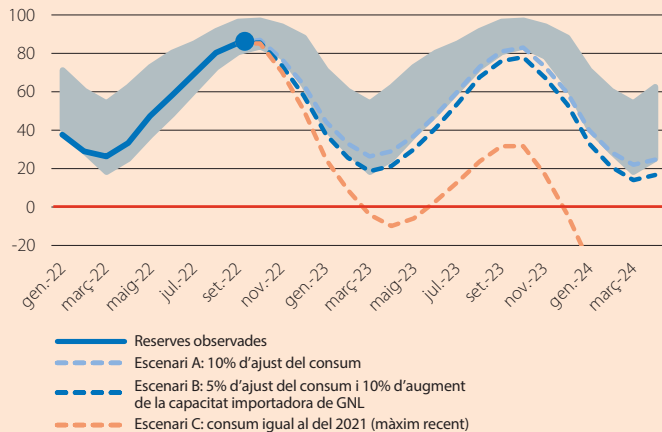
Nota: * Gas natural liquat importat des de qualsevol país d'origen.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de Bloomberg.

1. L'origen d'aquest gas varia en funció dels països. Entre els grans exportadors globals de GNL, trobem Austràlia, Qatar, els EUA o Nigèria. D'altra banda, la majoria de vaixells metaners es produeixen a Corea del Sud.

2. Assumim que el Nord Stream 1 es mantindrà tancat i que les importacions per la via dels principals gasoductes alternatius de Rússia cap a Europa, com el Yamal i el Turkstream, es mantindran en el nivell actual, de 2 bcm al mes.

3. L'empitjorament seria degut al fet que la capacitat d'omplir les reserves abans de l'hivern del 2023-2024 serà molt inferior: les reserves partien de mínims històrics al març del 2023 i el volum d'importacions serà més reduït.

Reserves de gas natural de la UE, escenaris *
(% sobre la capacitat de reserves)

Notes: * Tots els escenaris assumeixen com a base que es manté l'actual substitució d'importacions russes. Ajust del consum versus consum mitjà del 2017-2021 (exclòs el 2020). L'àrea ombrada representa el nivell màxim-mínim històric de les reserves.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat i de Bloomberg.

Tot seguit analitzem dos escenaris addicionals partint del supòsit que, sense mesures, el nivell de consum de gas seria el de la mitjana dels cinc últims anys (sense el 2020). És una manera de suposar unes condicions meteorològiques «mitjanes» i, per tant, no tan extremes com les de l'any passat. A partir d'aquí, estimem quin nivell de reducció del consum o d'augment de les importacions de gas seria necessari per mantenir les reserves de gas dins el rang de seguretat (és a dir, prop dels mínims històrics de les reserves, la part inferior de la franja grisa del segon gràfic), la qual cosa evitaria problemes greus de subministrament o mesures estrictes de racionament.

En un escenari conservador en què la UE no aconseguís augmentar les importacions de gas, estimem que seria necessari una retallada del 10% del consum de gas. Aquesta és una xifra que sembla factible d'assolir ja enguany, atès que, en el 1S 2022, alguns dels majors consumidors de gas europeus, com Alemanya, els Països Baixos, França o Polònia, han reduït el consum més del 5% en relació amb la mitjana històrica. A més a més, se situa per sota del 15% de reducció voluntària de la demanda de gas natural a la qual es van comprometre els Estats membres al juliol per al període que va de l'agost del 2022 al març del 2023.

D'altra banda, en un escenari més benigne, en què les importacions esperades de GNL augmentessin el 10%,⁴ seria suficient una reducció del consum del 5% per mantenir les reserves europees de gas dins el rang de seguretat.

Ajust del consum: els deures van per barris

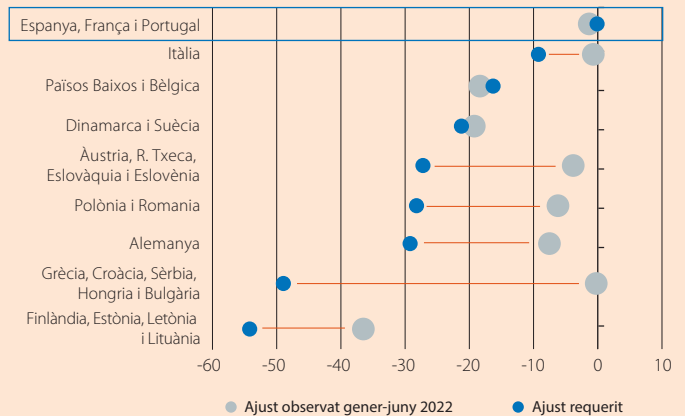
Ara bé, la situació no serà igual per a tots els Estats membres, tal com s'apunta en l'anàlisi desenvolupat per McWilliams i Zachmann (2022).⁵ Els autors analitzen les necessitats d'ajust de consum de gas per país, sota un escenari més sever que el que plantejem en aquest article (retallada total d'importacions russes i menor substitució per altres proveïdors). En general, s'estimen més necessitats d'ajust de consum en països amb menys facilitat de substitució de les importacions i més dependència dels subministraments des de Rússia. En aquest grup s'inclouen alguns països bàltics i de l'est europeu, així com Alemanya, que es podrien haver d'enfrontar a reduccions del consum molt significatives per mantenir un nivell estable de reserves durant els dos propers hiverns. D'altra banda, països sense accés al mar o amb una capacitat d'importació de GNL reduïda, com Polònia o els Països Baixos, es podrien haver d'enfrontar a ajustos de consum similars als proposats per la Comissió Europea. Finalment, els països històricament menys dependents del gas rus i amb més capacitat d'importació de GNL, entre els quals hi ha França, Itàlia, Espanya i Portugal, es trobarien en una situació més folgada de cara als propers hiverns i no haurien d'ajustar el consum, tot i que, això sí, amb preus històricament elevats.

Fa alguns mesos, el primer ministre sortint d'Itàlia i expresident del BCE, Mario Draghi, va preguntar de manera retòrica als seus compatriotes si preferien «l'aire condicionat o la pau» a Europa. Queda clar que, malgrat que l'esforç serà asimètric, en temps de guerra, els europeus hauran d'utilitzar la calefacció com a arma de defensa.

Javier Ibáñez de Aldecoa Fuster i Luís Pinheiro de Matos

Ajust del consum de gas natural observat i requerit

Variació en relació amb el nivell de base (%) *

Notes: * Vegeu McWilliams and Zachmann (2022), «European Union demand reduction needs to cope with Russian gas cuts», Bruegel Blog, 7 de juliol. El nivell de consum de gas natural base és la mitjana entre el 2017 i el 2021 (exclòs el 2020). L'ajust de consum requerit és el que permetria mantenir un nivell de reserves estable durant dos hiverns. Els autors estimen que l'ajust de consum requerit per a la UE és del 15%, una mica per damunt de la nostra estimació del 10%.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat i d'estimacions de Bruegel.

4. Augment del 10% en relació amb l'escenari base (vegeu el primer gràfic). La capacitat d'augment de les importacions dependrà de la disponibilitat de GNL al mercat global, de la instal·lació de noves centrals d'emmagatzematge i de regasificació a Europa i de la continuació, o no, de les importacions de GNL des de Rússia. En aquest context, els Països Baixos (hub clau d'importació de GNL a Europa) tenen dues centrals flotants instal·lades, i Alemanya preveu la instal·lació de dues centrals flotants enguany i de tres addicionals el 2023-2024.

5. Vegeu McWilliams, Zachmann (2022), «European Union demand reduction needs to cope with Russian gas cuts», Bruegel Blog, 7 de juliol. En la seva anàlisi, els autors treballen amb un escenari més pessimista que el considerat en aquest article: (i) assumeixen una caiguda del 100% de les importacions russes, en relació amb el 75% del nostre escenari (a causa de Turkstream i de Yamal); (ii) assumeixen un flux d'importacions no russes el 19% inferior al del nostre escenari, i (iii) estimen un nivell de reserves per al mes de setembre del 70%, en relació amb el 90% efectivament assolit.